

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Suomen kilpailukyky perustuu laadukkaaseen koulutusjärjestelmään, korkeatasoiseen tutkimukseen ja uusiin innovaatioihin ja niistä syntyviin korkean lisäarvon tuotteisiin. Kestävästi tuotetut luonnonvarat ovat keskeisessä roolissa huoltovarmuuden turvaamisessa, biopohjaisten innovaatioiden raaka-aineina ja Suomen vihreässä siirtymässä. TKI -toiminnan ennakoivaisuus, ratkaisuhakuisuus ja pitkäjänteisyys nousevat entistä tärkeämpään rooliin Suomen menestyksen takaajina tulevaisuudessa.

Tutkimuslaitoksilla on TKI-kentässä ainutlaatuinen rooli tutkimuksen, elinkeinoelämän ja tietoon perustuvan päätöksenteon solmukohtana. Tutkimuslaitokset tukevat ja nopeuttavat yritysten TKI-toimintaa osaamisellaan ja verkostoillaan sekä vivuttavat Suomeen kansainvälistä TKI-rahoitusta.

Tavoite on perusteltu ja vastaa koko vision otsikkoon. Koska teksti on kirjoitettu koko Suomen ja koko tiedeyhteisön näkökulmasta, olisi perusteltua, että myös tutkimuslaitokset ja muu tiedeyhteisö tunnustetaan näkyvämmiin osana tavoitteen toteuttajia. Nykyinen lause "Korkeakouluuyhteisöt ovat yhteiskunnan uudistumisen tärkein voimavara" à "Korkeakouluuyhteisöt ja TIEDEYHTEISÖ, ovat yhteiskunnan uudistumisen keskeinen voimavara.

Luke korostaa tutkimuksen ja korkeakoulutuksen keskeistä roolia vihreän siirtymän, huoltovarmuuden ja resilienssin vahvistamisessa. Luonnonvaroja koskeva tutkimus ja osaaminen ovat kriittisiä:

- ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa
- luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa
- ruokajärjestelmän kestävydessä ja omavaraisuudessa

- alueellisen elinvoiman ja biotalouden uudistumisessa

Visiossa on tärkeää painottaa tutkimuksen kykyä tuottaa tietoa monimutkaisiin, pitkäkestoisiin ja epävarmuutta sisältäviin kysymyksiin. Tämä edellyttää riittävästi perusrahoitettua, korkeatasoista tutkimusta, joka ei rajoitu lyhyen aikavälin tulostavoitteisiin.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Koulutuksen osalta on tärkeää vahvistaa koulutuksen, tutkimuksen ja työelämän jatkumoa sekä laadun että resurssien vaikuttavan käytön näkökulmasta.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksissa tarkastelu ulottuu perustellusti myös korkeakoulusektorin ulkopuolelle (esim. toisen asteen toimijat ja työelämä). Samalla olisi johdonmukaista tunnistaa myös korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten jo olemassa oleva ja monipuolinen yhteistyö tutkijakoulutuksessa.

Ehdotamme, että toimenpidekokonaisuuteen lisätään suositus, joka vahvistaa tätä yhteistyötä:

“Kehitetään korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä tutkijakoulutuksessa koulutuksen laadun, työelämärelevanssin ja resurssien tehokkaan käytön vahvistamiseksi.”

Tässä tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen kumppanuuksilla on erityinen merkitys. Luke näkee visiossa mahdollisuuden vahvistaa tutkimuslaitosten roolia osana kansallista TKI-ekosysteemiä ja tutkimusinfrastruktuureja, myös koulutuksen tukena.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Luke korostaa osaamisen uudistumisen ja jatkuvan oppimisen merkitystä. Luonnonvara-alaan liittyvät osaamistarpeet muuttuvat nopeasti digitalisaation, dataintensiivisen tutkimuksen ja tekoälyn myötä. Myös ilmastonmuutos- ja muut ympäristömuutokset asettavat uusia osaamishaasteita niin tutkimukselle kuin elinkeinoillekin.

Tavoite on muotoiltu kansallisesti, mutta toimenpidesuosituksien on muotoiltu niin, että vaikutukset kohdistuvat vain korkeakoulusektoriin. Johdonmukaisuuden vuoksi olisi tärkeää, että toimenpidesuosituksien logiikka heijastaa tavoitteen kansallista luonnetta tuoden selvästi esiin, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää korkeakoulujen lisäksi koko TKI-kentän panosta, mukaan lukien tutkimuslaitokset, rahoittajat ja muut tutkimusorganisaatiot. Tämän lisäksi voidaan tuki esittää nimenomaan korkeakouluihin kohdistuvia toimia.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksien väliotsikot ja ensimmäiset suositukset antavat paikoin kuvan, että korkeakoulut vastaisivat tavoitteiden toteutumisesta yksin. Koska tavoite koskettaa yleisesti osaajia, tutkimusta ja sen yhteiskuntaa uudistavaa vaikutusta, on selvää, että tavoitteen toteutumiseen tarvitaan koko TKI-kenttää. Koko TKI-kentän tasapainoinen kehittäminen ja yhteistyö tunnistettiin myös parlamentaarisessa työssä Suomen talouskasvun ja yhteiskunnan uudistumisen keskeiseksi tekijäksi. Siksi myös TKI-rahoituslain mukaisia toimia tulisi tässä visiossa esittää kohdistettavaksi koko TKI-kenttään.

Konkreettinen muotoilutarkennus ensimmäiseen suositukseen:

Korvataan "vahvistaen korkeakoulujen..." tyyppinen rajaus muotoilulla, joka kattaa koko kentän, esim.

"Jatketaan valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain mukaisia toimia kohti vuotta 2040 vahvistaen KOKO TKI-KENTÄN pitkäjänteisen ja uutta luovan tutkimustoiminnan merkitystä ja vaikuttavuutta"

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoitteen otsikko ja teksti jättävät paikoin epäselväksi, tarkoitetaanko ensisijaisesti korkeakoulujen keskinäistä yhteistyötä vai yhteistyötä laajemmin sidosryhmien kanssa. Lisäksi tekstissä sekoittuu ajoittain koko Suomen tasoinen tavoiteasetanta ja korkeakouluille kohdenetut kirjaukset. Esimerkiksi lause ”Suomalainen korkeakoulutus ja tutkimus kehittyvät osana eurooppalaista koulutus- ja tutkimusalueita” pitää sisällään myös tutkimuslaitosten tutkimuksen kehittämisen. Kappale jatkuu kuitenkin pelkästään korkeakouluja koskevilla tavoitteilla. Tekstiä tulisi muokata johdonmukaisuuden parantamiseksi.

Tekstissä viitataan yhteistyön kehittämiseen yritysten ja työelämän kanssa, mutta tutkimuslaitoksia ei mainita. Kuitenkin tutkimuslaitokset ja korkeakoulut tekevät yhteistyötä sekä koulutuksessa että tutkimuksessa paljon jo nyt, ja yhteistyö on monipuolista.

Huomio: toimenpidesuosituksissa tutkimuslaitokset mainitaan jo konkreettisesti yhteistyökäytäntöjen yhdenmukaistamisen yhteydessä, mikä on hyvä. Yllämainittu tavoitetekstin pieni täsmennys tekisi linjasta yhtenäisen.

Visiossa tulisi vahvemmin huomioida:

- tutkimusdatan, paikkatiedon ja avoimen tieteen merkitys
- Tutkimusmenetelmä- ja analytiikkakyvykkyyksien vahvistaminen kaikilla koulutustasoilla
- tutkimusinfrastruktuurien pitkäjänteinen kehittäminen ja rahoitus

Luken strategian mukaisesti tieto ja data ovat keskeisiä vaikuttavuuden välineitä, ja korkeakoulutuksen sekä tutkimuksen tulee tukea tiedon tehokasta hyödyntämistä päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa ohjauksessa.

Kansainvälisyys ja Suomen erityisvahvuudet

Luke kannattaa vahvaa kansainvälistä suuntautumista sekä tutkimuksessa että koulutuksessa. Samalla on tärkeää tunnistaa Suomen erityisvahvuudet, kuten pohjoiset luonnonolosuhteet, metsät, vesivarat ja arktinen osaaminen.

Visiossa tulisi korostaa:

- Suomen roolia luotettavana, korkeatasoisen tiedon tuottajana globaaleihin kestävyyskysymyksiin

- pitkäjänteistä osallistumista EU:n ja kansainvälisiin tutkimusohjelmiin
- osaajien houkuttelua ja pitovoimaa myös Suomen ulkopuolelta
- kansainvälistä liikkuvuutta ja yhteistyötä

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Luke painottaa, että vision toteutuminen edellyttää riittävää ja ennakoitavaa rahoitusta. Tutkimuksen laatu, henkilöstön hyvinvointi ja osaamisen kehittyminen eivät ole mahdollisia ilman pitkäjänteisiä resursointiratkaisuja.

Eryteisesti tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen perusrahoituksen taso on keskeinen edellytys:

- tieteellisen laadun varmistamiselle
- riskinottoa ja uudistumista vaativalle tutkimukselle
- vaikuttavalle vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa

Tavoite on sinänsä tärkeä, mutta nykyinen muotoilu korostaa korkeakoulusektorin rahoitusta tavalla, joka ei ole täysin linjassa vision koko Suomen tasaisen otsikoinnin ja tavoiteasetannan kanssa. Osa aiemmista tavoitteista on kirjoitettu koko Suomelle, mutta tässä kohdassa painotus kääntyy selvästi korkeakouluihin.

Tavoitteen tekstiä tulee muuttaa niin, että se sisältää parlamentaarisesti sovitun periaatteen koko TKI-kentän tasapainoisesta kehittämisestä valtion TKI-rahoituksella. OKM:n rooli on kehittää tiedepolitiikkaa ja tutkimuksen toimintaedellytyksiä kokonaisuutena, ei vain korkeakoulusektorin

näkökulmasta. Siksi tuntuisi erikoiselta, jos koko Suomelle suuntaa näyttävä visio esittäisi merkittävintä osaa TKI-rahoituksesta kohdistettavaksi yhdelle sektorille.

Lisäksi tavoite 5 on kirjoitettu ikään kuin tutkimusta tehtäisiin ainoastaan korkeakouluissa. Ongelmallinen on mm. tämä lause: ”Julkinen resursointi ja korkeakoulujen perusrahoitus huomioivat pitkäjänteisesti korkeakoulutuksen ja tutkimuksen roolin yhtenä merkittävimmistä kasvun lähteistä.” Lause voidaan tulkita niin, että kasvun lähteeksi tunnistettua tutkimusta tehdään ainoastaan korkeakouluissa ja siksi nimenomaan niitä tulee rahoittaa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Vision läpileikkaavana tarkennuksena olisi hyvä tuoda näkyviin, että kansallisten tavoitteiden toteutuminen edellyttää korkeakoulujen lisäksi muiden tutkimuskentän toimijoiden, ml. tutkimuslaitosten suunnitelmallista panosta sekä niiden toimintaedellytysten pitkäjänteistä vahvistamista. Korkeakoulujen yhteistyön merkitys muiden TKI-toimijoiden kanssa tulisi tuoda vahvemmin esiin. Tämä parantaisi tavoitteiden ja toimenpiteiden johdonmukaisuutta ja vahvistaisi käsitystä, että visio pyrkii aidosti näyttämään suuntaa koko Suomelle.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuvassa tunnistetaan julkisen talouden paineet sekä tarve tehostaa toimintaa yhteistyön avulla. Yhteistyö näyttäytyy kuitenkin ensisijaisesti sektorin sisäisenä. Koska korkeakoulut tekevät jo nyt laajaa yhteistyötä tutkimuslaitosten kanssa sekä tutkimuksessa että koulutuksessa, olisi perusteltua tunnistaa tämä myös tilannekuvassa selkeämmin yhtenä keinona vahvistaa osaamista ja resurssien vaikuttavaa käyttöä

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vision keskeinen haaste on, että kokonaisuudesta jää paikoin epäselväksi, laaditaanko pitkän aikavälin suuntaviivoja aidosti koko Suomen tutkimus- ja korkeakoulutusjärjestelmän näkökulmasta vai ensisijaisesti korkeakoulusektoria koskevana ohjelmana. Osa tavoitteista on muotoiltu koko Suomelle, osa korkeakouluille, ja toimenpidesuositukset kohdistuvat pääosin korkeakouluihin tai niiden hyväksi. Kokonaisuuden johdonmukaisuutta vahvistaisi, jos visio toisi selkeämmin esiin, että

kansallisten tavoitteiden toteutuminen edellyttää koko TKI-kentän panosta sekä myös muiden TKI-toimijoiden kuin korkeakoulujen toimintaedellytysten suunnitelmallista kehittämistä.

Tilannekuvaliitteessä tutkimuslaitokset tunnistetaan osaksi suomalaisen yhteiskunnan sivistyksellistä perustaa, minkä vuoksi niiden vähäinen näkyvyys tavoitteissa ja toimenpidesuosituksissa tuntuu ristiriitaiselta kokonaisuuden otsikoinnin ja tavoiteasetannan kanssa. Ehdottamamme täsmennykset tuovat visioon mukaan tutkimuslaitosyhteistyön merkityksen korkeakouluille ja Suomen menestykselle menemättä sektorikohtaisten, muille ministeriöille kuuluvien asioiden tasolle. Toivomme, että tämä näkökulma voidaan huomioida vision viimeistelyssä.

9. Muut kommentit

Luonnonvarakeskus tukee korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota vuoteen 2040 ja näkee sen tärkeänä suunnannäyttäjänä koko suomalaiselle TKI-järjestelmälle. Luke korostaa erityisesti yhteistyötä yritysten kanssa, tutkimuksen vaikuttavuuden ja osaamisen uudistumisen vahvistamista vision jatkotyössä.

Luke on valmis osallistumaan vision toimeenpanoon ja jatkokehittämiseen tiiviissä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, korkeakoulujen ja muiden tutkimustoimijoiden kanssa.

Pidämme tärkeänä, että vision viimeistelyssä varmistetaan käsitteiden ja toimijaviittausten johdonmukaisuus (korkeakoulut vs. tutkimusjärjestelmä kokonaisuutena) sekä tunnistetaan tutkimuslaitokset näkyvästi osana suomalaista TKI-kenttää ja korkeakoulujen keskeisinä yhteistyökumppaneina.

Kohl Johanna
Luonnonvarakeskus